

Molenstichting Midden- en Oost-Groningen

De Dellen

Deze keer besteden we aandacht aan de poldermolen De Dellen in Nieuw Scheemda. Molenaar Hans Tiddens geeft veel informatie en is bijzonder enthousiast als we een avond met hem in gesprek gaan over De Dellen. Enige geheimen worden ontsluit, een stukje geschiedenis, enkele data over de herbouw en een paar foto's ter illustratie om een ieder te prikkelen deze prachtige molen te zien en te omarmen.

De molen De Dellen is gebouwd in 1855 op locatie achter de boerderij van Geertsema te 't Waar als opvolger van de op 13 juni 1855 door blikseminslag afgebrante molen die waarschijnlijk in 1793 was gebouwd. De molen was eigendom van het waterschap De Dellen, waarvan Geertsema bestuurslid was. Voor de grondwetswijziging van 1848 was de molen in beheer van een zogenaamde Molenkolonie. Na 1848 werden de molenko-

lonies in de loop van de tijd omgezet in waterschappen.

Het waterschap De Dellen werd opgericht en gereguleerd bij Statenbesluit van 15 november 1882. Het was 211.47.56 hectare groot en grensde ten noordwesten en noordoosten aan het Hondshalstermaar, het Hamrikkermaar en voor een klein deel aan het Termunterzijldiep, ten zuidoosten aan de kunstweg en verder aan het waterschap De Bolderij. Een windvijzelmolen maalde het water uit op het Kleinemaar, dat naar het Hamrikkermaar liep. Op 1 mei 1967 werd het waterschap De Dellen opgeheven en ging op in het waterschap Oldambt.

Er is een prachtig historisch overzicht met op chronologische volgorde de levensloop van de molen en de daarmee verbonden activiteiten aan de hand van de notulenboeken van de vergaderingen van het bestuur van het waterschap De Dellen. De informatie betreft de periode van 16 maart 1883 tot en met 26 juni 1980.

De restauratie van de molen op de locatie 't Waar werd bemoeilijkt door de toegangsproblemen en droogstaande vijzels. Voor verlenging van de vijzels moest er fors worden geïnvesteerd in de fundering van de molen. Tevens waren er twijfels over de houten funderingspalen van de molen. Diverse mogelijkheden voor toegangswegen werden onderzocht, maar zonder succes zodat men uit ging kijken naar locaties binnen het waterschap waarnaar de molen verplaatst kon worden. Een locatie bij het

Data herbouw De Dellen:

- 7 september 1984: Kap verplaatst van oude naar nieuwe plek.
- 30 oktober 1984: Foto van de nog maagdelijke nieuwe plek.
- 5 november 1984: De eerste paal wordt geslagen.
- 17 december 1984: Het eerste beton wordt gestort.
Tussentijds: Gereedmaken van fundering, ondertafelement en kolk.
- 6 juni 1985: Transport van het achtkant van 't Waar naar Nieuw Scheemda en het plaatsen op de nieuwe fundering en ondertafelement.
Tussentijds: Betimmeren van het achtkant, veldmuren metselen, restauratie van de kap.
Roeden worden aangevoerd.
- 30 oktober 1985: Plaatsen van de kap, de roeden, de staart, schoren en de vijzels.
Tussentijds: Ophekken en afwerken. Winter 1985-1986: Voor het eerst gedraaid.
- 19 juni 1986: Opening door gedeputeerde Wilpstra.

poldergemaal Tichelwaark bleek tenslotte het meest geschikt. Oorspronkelijk werd in verband met voldoende windtoetreding getracht de molen aan de noordzijde van het gemaal te realiseren. De aangrenzende landbouwer wilde echter geen grond verkopen voor de aanleg van de molen en de hoofdwaterring. Na veel overleg met alle betrokkenen gaf de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te Zeist toestemming voor de verplaatsing van de molen naar de huidige locatie tussen het gemaal en de timmerfabriek van aannemersbedrijf J.E. Stijkel en Zn. De benodigde gronden werden van het waterschap Oldambt en de gemeente Scheemda aangekocht. Voor de uitvoering van de verplaatsing van de molen werden aannemers uitgenodigd. De onderbouw van de molen werd voorbereid en uitgevoerd door aannemersbedrijf J.E. Stijkel en Zn. te Scheemda. De bovenbouw, bestaande uit de verplaatste en te restaureren molen, werd uitgevoerd door molenmakersbedrijf Roemeling en Molema te Scheemda. De totale kosten van de nieuwe fundering, de verplaatsing en de restauratie van de poldermolen bedragen totaal ± fl. 680.000,-. De kosten werden gefinancierd door het ministerie van Landbouw en Visserij, de provincie Groningen, de gemeente Scheemda, het waterschap Eemzijlvest, de molenstichting Oldambt, het Prins Bernhard Cultuurfonds, dorpscommissie Scheemda 't Waar en de ANWB. De poldermolen werd op 19 juni 1986 geopend. Na de oplevering is als vrijwillig molenaar aangesteld de heer R.P. Lemminga te Scheemda, die al vanaf 1974 molenaar was op De Dellen.

Geheimen van De Dellen ontsluit

Na het overlijden van Bertus Geertsema op 20 september 2010, één van de laatste bestuursleden van polder De Dellen bij 't Waar, is er van alles gebeurd. Als eerste werd op 30 december 2010 een oude pegel-lamp¹ van De Dellen, die aan een schuur van de boerderij op 't Waar hing, geschonken. We waren daar heel blij mee omdat we in de toekomst bij De Dellen weer een pegelmast willen bouwen. We hebben nu een originele lamp, die als voorbeeld kan dienen voor een reconstructie in de nieuw te bouwen mast. Er doken nog wat leuke stukken op, maar de klapper kwam op 8 augustus 2011, toen er 18 oude stukken werden geschonken, waarvan een deel veel verder teruggaat dan het archief wat ons bekend was. Dat loopt

namelijk vanaf 1882, het begin van Waterschap De Dellen. De fundering was ten tijde van de herbouw nog maar 62 jaar oud en zal door de brand niet echt schade hebben opgelopen. Het was dus niet onlogisch dat de nieuwe molen op de oude fundering en waterlopen werd gebouwd. Hergebruik van goede delen van een gebouw of constructie was heel gewoon in die tijd, toen materiaal duurder was dan arbeidsloon.

Met dank aan **Hans Tiddens** voor de enthousiaste informatie.

- 1 Een aantal poldermolens was vroeger 'pegelmolen'. Door middel van de wieken of een hoge mast met een lamp erin werd aangegeven dat het 'pegel' was. Dat is het maximumpeil van de boezem, waarbij er niet meer gemalen mag worden om overstroming te voorkomen. Met het signaal 'pegel' werd dat aangegeven aan de andere molens in de buurt.